KULTURNI PREGLED

Izpovedi mladega rodu

Značilno je, da so najpomembnejši pripovedni spisi o svetovni vojni izšli šele v zadnjih letih. Silni pojavi, katastrofalni dogodki zahtevajo svojih perspektiv. Hočejo, da se jim umetnik časovno odmakne. Inter arma silent Musae. Toda to stanje traja še nekaj časa potem, ko se že odloži orožje. Treba je, da se pomirijo duhovi. Tako smemo velika, značilna umetniška desetletja dela o 1914—1924 šele pričakovati. Tudi napoleonske vojne so rodile stoprav v tridesetih letih in dalje vse do Tolstega »Vojne in miru« najzrelejši umetniški sad. Remarque, Renn, Glaeser, Zweig in drugi so nemara le začetniki. Velike dobe dobivajo svoj sijaj in umetniško vabljivost šele tedaj, ko začenja spomine na njihovo prekruto resničnost zagrinjati lahna patina legendarnosti in neka mistika, ki leži na vsem historičnem.

Tudi slovensko slovstvo utegne šele dobiti umetniške podobe našega velikega časa. Slovenskim pripovednikom po pravici očitajo, da so premalo sodobni. Njihove povesti se po večini odigravajo v »zlatih časih« pred svetovno vojno, če ne segajo že stoletja nazaj. Toda tudi naš pisatelj nima prave perspektive. Rod, ki bo o p o e v a l velike dni, šele dozoreva. Mi vsi smo se preveč naveličali, prehudo razočarali. V naših dušah je še vse polno podzavestnih zaostankov izza vojnih blodenj in prevar; vsi zremo na tisti čas s skepso zagrenjencev. Žal da slovensko slovstvo v tistih pretresljivih dneh, ki se taki ne bodo ponovili nikdar več, ni imelo niti dobrih kronistov, ki bi v pripovedni in realistični formi zbirali gradivo, dokumente časa. Tako zvana vojna in povojna povest je pri drugih narodih izvršila vsaj to nalogo. Da ni dala silnih umetniških del o tem času, je krivo to, kar smo omenili v uvodu, nekaj pa je morda kriv naš čas sam ob sebi. V njem je vse razdrobljeno in razmetano. Doba sinteze šele prihaja. V sociološki in narodnogospodarski literaturi jo imenujejo »normalizacija«. Povojni svet se začenja ustaljevati; nove izkušnje se kristalizirajo.

V zadnjem času smo dobili dve pripovedni knjigi, ki imata kroničen, dokumentaren značaj. Obe sta izpoved mladega rodu, ki je rastel v tistih »velikih dneh«. Ena je iz ženskega, druga iz moškega peresa. V povesti *»Trojica«* (izdala Belo-modra knjižnica) j e Ljuba P r e n n e r j e v a opisala življenje gimnazijcev v povojnih letih. Dejanje se odigrava v našem majhnem šolskem mestecu — v Ptuju. Povest nima umetniške vrednosti; nedostaja ji tistih osnovnih literarnih vrlin, ki ustvarijo iz gradiva kompaktno celoto. Nedostaja ji tvorne discipline, ki zna izločiti vse odvišne, vse obtežujoče podrobnosti in zabrisati razna logična in psihološka nasprotja. Nima še zrelega sloga in polnega besedišča. Toda »Trojica« je za začetnico zanimiv spis. Njegov pravi pomen pa je dokumentarnost. V njem je majhna špranja, skozi katero gledamo v dušo mladega rodu. Generacija se meri ob generaciji. Ob takih spisih se učimo, kako gleda mladi rod na svoj čas in na splošne življenske probleme. V glavnem je »Trojica« Ljube Prennerjeve omejena na erotične in le boij postrani na miselne in socialne boje mladega človeka po svetovni vojni. Toda tudi tu se kaže slika rodu, ki hoče predvsem živeti in tava v megli svojega časa z nagonsko slutnjo, da obstoje nekje še oblike lepšega, višjega življenja.

Najbolj pa se je izpovedal mladi rod v pravkar izišli knjigi *»Človek mrtvaških lobanj«*. (Izdala »Proletarska knjižnica«). Pisec te »Kronike raztrganih duš« Bratko Kreft je že znan kot črticar, novelist in dramatik. »Človek mrtvaških lobanj« je njegovo prvo večje delo. Za uvod mu je dal motto iz Dostojevskega. Motto je srečno izbran, zakaj boljše ni moči označiti pravega značaja te knjige: »Vidite, takrat bodo zapiski kakor so vaši, potrebni in bodo marsikomur služili kot material, samo da so odkritosrčni, naj si bodo sicer še tako kaotični in slučajni. V njih se bodo ohranile vsaj nekatere resnične poteze, iz katerih se bo lahko spoznalo, kaj vse se je skrivalo v srcu marsikaterega mladega človeka iz tiste kaotične dobe. Resnično, nikakor nepotrebno sporočilo zakaj iz mladih ljudi vzrastejo generacije.«

Kreftov »Človek mrtvaških lobanj« ni umetniška mojstrovina; avtor očividno niti ni imel namena, da bi iz gradiva, ki e je nabralo v njem samem, ustvaril roman bodisi individualne bodisi kolektivne usode. Zaradi tega ne kaže, da bi presojali Kreftov spis po nekem merilu, ki se ga višje nego piščevi najvišji nameni, t. j. po kakem »klasičnem« vzoru realistične povesti. Povest je močno avtobiografska; kraje in celo nekatere posamezne osebe poučen čitatelj z lahkoto spozna; glavna oseba Leo Vuk je pisec sam. To je izpoved dečka, ki je na pragu svetovne vojne, l. 1914. stopil prvič na gimnazijske stopnice in ki se mu je v zmedi vojnih in povojnih let oblikoval pogled na življenje. Izkušnje, ki so morale biti v tistih čudnih, tesnobnih in sredi katastrofalnih izpremenb in divjanja smrti življenja žejnih letih, čisto svojevrstne, so prihajale navskriž z idejami in nauki, ki jih je dobival v šoli od profesorjev in od tovarišev, iz knjig in iz lastnih mladostno-naivnih spekulacij. Predvsem nam opisuje Kreft erotične boje mladega rodu, njegova doživetja v letih, ko so se radi vojne razrahljale tolikere vezi in padle neštete krinke. V drugi vrsti pa nam prikazuje »Človek mrtvaških lobanj« boj mladega rodu za kulturno, politično in socialno orientacijo v času, ki ga označujejo dramatični sporijemi med nacionalnimi in socialnimi strujami, v času, ko je vstajala na obzorju mladega človeka nalik pomladni zarji vizija rdeče Moskve.

V tej knjigi je zelo mnogo materiala, ki ga je Kreft razgrnil pred nami s prikupno iskrenostjo in, kakor bi hotel kljubovati vsem »predsodkom« starejših rodov, brez vsakršnih ozirov in skrupolov. Glede erotičnega življenja naše srednješolske mladine prekaša Kreftova knjiga vse dosedanje povesti iz tega okolja v našem jeziku. Ali je bil njegov rod pod vplivom vojnih in povojnih okoliščin res najmanj brzdan, ali pa so izpovedi starejših neiskrene, zastrte s samimi trubadurskimi legendami o platonični petošolski ljubezni. (Tako n. pr. dijak v Debevčevih »Vzorih in bojih« skoraj ne upa priznati, da je kot človek spolno bitje.) V tem pogledu utegne Kreftova »kronika« vzbuditi podoben odmev kakor nedavno na Češkem Behnlova »Rašenie«. Njene politično-upodniške tendence ne kaže jemati pretragično. Ne pozabimo: da, tako je bilo. Tako je mislil mladi rod. Da so bile za temi bobnečimi programi stale kajkrat le sanjarije, da mlad človek ni bil železnohladen realist, čeprav se je ukvarjal z marksistično dialektiko, kakor mi nekoč s Schopenhauerjem in Kantom in pa (kar se mi vidi važno), da je bil njegov odnos do idej, do politike in do socialnih bojev čistejši, idealnejši, pristnejši nego naše življensko kompromisarstvo, o tem za me ni dvoma. Brez dvoma je tudi ta plat Kreftovega »Človeka mrtvaških lobanj» dokumentarična. D a n e s — po dneh kaotične zbeganosti in mrzličnega iskanja — bi tudi Leo Vuk s tovariši postavil to ali ono tezo malo drugače. Toda važno je to, kakšne motorične sile so gibale povojni inteligenčni naraščaj na gimnazijah. In o tem se je Kreft zadosti izpovedal.

Kraj dejanja »Človeka mrtvaških lobanj« je Maribor. Kdor je preživel v tem našem mestu leta, ko se je rod Leva Vuka lovil okoli vprašanj »Nemočic, bo — če je imel kaj stikov z njim — lahko spoznal posamezne osebe. Temu ali onemu profesorju utegne biti njegova podoba neprijetna; v skrivljenem duševnem zrcalu mladega rodu so se liki starejših radi pretvarjali v karikature. Toda to je brezpomembno vspričo dejstva, da se je Leo Vuk izpovedal v imenu vseh, ki so isto hoteli in enako trpeli.

Mariborskemu meščanskemu, od vojne vzburkanemu okolju daje kontrast pokrajina klopotcev, lepa Preklja, ki jo Kreft opisuje vzdržno, prav po hišnem pravilu zolajevskega naturalizma, — vendar pa ponekod lirično mehko in toplo. Tudi tam bo marsikdo spoznal svoj lik sredi nemirnih senc »Človeka mrtvaških lobanj«.

Ne več kot »kronika«, ne več kot dokumentarična izpoved — to velja Kreftovi knjigi priznati brez vsakršne modre in nemodre vzdržnosti. Ecce homo! V nji pa je ponekod in precej neenakomerno še neki višek; kakor pastelne barve so tu in tam znaki pripovednega umetnika, ki bi lahko ustvaril trdnejše, popolnejše delo. Slog je še precej »kronističen«, včasi površen, dnevniški (v dvojnem smislu: beležke za osebni dnevnik in članek za novinski dnevnik), jezik — ponekod bolj ali manj srečno zabeljen s štajerskimi lokalizmi — nič kaj vzoren. Toda delo je bilo spisano v naglici in brez želje po najvišji oblikovni dognanosti. Povojni pisatelj ni toliko umetnik lepe besede, kolikor je sociolog in bojevnik. Vsaj pri nas. Mi še vedno spoštujemo konflikte in verujemo v ideje, ki gibljejo življenje. Sodi in meri pa naj nas vse skupaj naš gospodar — Čas. *B.*

„Masarykova čitanka"

V založbi »Umetniške propagande« je pravkar izšla knjiga, s katero smo Slovenci lepo počastili 80letnico prezidenta T. G. Masaryka. Prof. Janko Orožen je izbral iz spisov tega velikega misleca, sociologa in kulturnega ideologa, vzornega bojevnika za demokracijo in za narodno svobodo, sedaj modrega državnika v Platonovem smislu, najznačilnejše izvlečke in jih strnil v lepo knjigo na 234 straneh 8°, ki jo je založnica čedno opremila. »Masarykova čitanka« je knjiga kakršno smo Slovenci dolgo pogrešali. Pri nas se mnogo govori in piše o T. G. Masaryku, redko kdo pa pozna njegove spise. Če prečitaš to »Čitanko«, spoznaš najpomembnejše in najtrajnejše nauke tega »praktičnega filozofa«, ki ti je lahko se danes v marsičem najzanesljivejši voditelj in učitelj. Lahko bi rekli, da je »Masarykova čitanka« nekak brevir svobod. svetovnega nazora in kritičnih pogledov na socialno in politično življenje narodov i človeštva. Misleč čitatelj bo vzel to knjigo večkrat v samoto, da ob nji premišlja in se utrjuje v svojih nazorih. Čeprav zbirka odlomkov, ima »Masarykova čitanka« vendar trajno vrednost, ker so odlomki dokaj srečno izbrani in ne čutiš njihove fragmentarnosti. Zdrava, miselno osvežujoča knjiga!

»Masarykova čitanka« je razdeljena v dva dela: Prvi obsega individualno-socialne etične nauke, drugi pa narodnostno filozofijo. Vsaka stran da veliko misliti; na majhnem prostoru je vse polno velikih problemov, gledanih z zornega kota večnosti. Pomni, da je Masarykova filozofija lahko umljiva in da jo bo čitatelj s pridom prebiral tudi tedaj, če sicer ni vajen modroslovnega stavka.

Knjiga se dobiva v elegantni vezavi po 80 Din pri »Tiskovni zadrugi« v Ljubljani.

Kongres slovanskih geografov in etnografov

V dneh 4.—17. maja t. l. se bo vršil v Jugoslaviji tretji kongres slovanskih zemljepiscev in narodopiscev. Prvi je bil l. 1924. v Pragi, drugi l. 1927. na Poljskem. Priprave za tretji kongres vodi beograjsko Geografsko društvo s predsednikom generalom S. P. Bošković (načelnikom vojaškega zemljepisnega zavoda) in tajnikom vseuč. prof. Milosavljevićem na čelu.

Kongres bo organiziran kot ekskurzija po Jugoslaviji. Izhodišče bo Beograd, kjer bo kongres otvorjen. Odtod krenejo kongresisti s parnikom po jugoslovenskem Dunavu in nato z vlakom v Južno Srbijo, Bosno-Hercegovino in Dalmacijo. Na tej poti so določena ta-le prenočišča: Zaječar, Skoplje, Čačak, Sarajevo, Dubrovnik, Split, Ljubljana, Zagreb. Med Kosovsko Mitrovico in Čačkom se bodo vozili z avtobusi. Od Dubrovnika do Splita pa s parnikom. V Zagrebu se bo kongres zaključil.

Delo kongresa je po dosedanjih dispozicijah razdeljeno v 8 sekcij, ki bodo zasedale v raznih mestih naše države. 1. sekcija obsega klimatologijo, hidrografijo, meteorologijo, geofiziko, kartografijo in geodezijo, 2. geomorfologijo in geologijo, 3. fitogeografijo, 4. zoologijo, 5. antropogeografijo in gospodarski zemljepis, 6. etnologijo sociologijo, demografijo in antropologijo, 7. regionalno geografijo in didaktiko zemljepisa in 8. zgodovinski zemljepis in zgodovino zemljepisa.

Predavanja in debate bodo v vseh slovanskih jezikih in v francoščini. V posameznih mestih bodo kratka predavanja.

V tisku je »Vodnik« s prispevki v srbohrvaščini in slovenščini in s francoskim prevodom. Tu sta med drugim spisa poti Karlovac-Ljubljana (iz peresa dr. Jožeta Rusa) in Ljubljane (spisal doc. dr. A. Melik). Geografsko društvo v Ljubljani bo ob tej priliki izdalo obširno slavnostno številko, ki bo obsegala gradivo dveh navadnih letnikov. — Kdor se namerava udeležiti kongresa, pošlji do 15. aprila znesek 2000 Din, ki velja za vso oskrbo in pot od otvoritve do zaključka.

Priprave za kongres v Ljubljani vodi tukajšnje Geografsko društvo (rpedsednik doc. dr. A. Melik). V načrtu žal niso določeni izleti na Gorenjsko, dasi bi bilo v največjo korist našemu tujskemu prometu, če bi toli ugledni in vplivni kongresisti spoznali na lastne oči pokrajino, ki ima največ pogojev za mednarodni tujski promet. Želeti bi bilo, da bi zainteresirani činitelji pomagali zlasti z gmotnimi sredstvi »Geograf. društvu« pri pripravah za ta kongres. Takisto bi javnost le pozdravila, če bi se ob tej priliki priredila majhna zemljepisna in narodopisna razstava za Slovenske kraje.

Kongresi slovanskih geografov so velikega pomena za medsebojno spoznavanje Slovanov. Mnogi odlični znanstveniki bodo ob tej priliki spoznali prvikrat na lastne oči pestre zanimivosti in nepozabno lepoto Jugoslavije. Zlasti je treba pozdraviti srečno misel, da se taki kongresi izvršujejo kar na potovanju; tako bodo udeleženci prepotovali skoraj vso našo državo in se seznanili — čeprav bolj bežno in površno — z njenimi kraji in ljudmi.

Časopis za zgodovino in narodopis

Izšel je 1/2 zvezek mariborskega »Časopisa za zgodovino in narodopisje«, ki ga izdaja ondotno Zgodovinsko društvo. Dobršen del obsežnega zvezka (ki šteje 132 strani) zavzema razprava univ. prof. dr. Metoda Dolenca »Ljudsko pravo pod žuženperško in soteško gorsko gosposko od konca 17. do začetka 19. stoletja«. Razprava je nadaljevanje piščevih študij o slovenskem ljudskem pravu. Medtem ko so prejšnje razprave obravnavale ljudsko pravo pod cerkveno gorsko gosposko, obdeluje sedanja ljudsko pravo pod Auerspergi. Razprava univ. prof. dr. Dolenca je po svojih zanimivih izsledkih važen donesek k slovenski socialni zgodovini. Dr. France Stele je prispeval daljšo, z mnogimi slikami na posebnih prilogah opremljeno razpravo o freskah v cerkvi Sv. Duha na Čelovniku. Po avtorju potekajo te freske iz konca 15. stoletja in se razlikujejo od drugih te dobe po svojem dekorativnem slogu, ki nas spominja ljudske umetnosti. Med Izvestii so objavljene »Literarne predloge in paralele« iz peresa prof. Janka Glaserja. Pisec premotriva sedem prevodov oziroma prepesnitev po Krištofu Schmidu, ki so izšli v Ahaclovih »Pesmih«. T. A. G. je prispeval bibliografsko korekturo »Mashnie bukvi svetiga volbunka«, I. Mravljak pa beleži kmečke polpraznike. V rubriki Slovstvo se ocenjajo: Malova »Zgodovina slovenskega naroda« (K. Prijatelj), Hauptmanovo delo »Krain« (J. Beran), Steletov »Politični okraj Kamnik« (M. Marolt) in istega pisatelja »Celjski strop« (Fr. Baš). Kranjčeva in Lahova knjiga o postanku Jugoslavije (Fr. Baš), »Zgodovina slovenske univerze« (Fr. Vatovec) in še nekatere manjše reči, posebno pomembna pa je ocena Pircheggerjevega spisa »Die slavischen Ortsnamen im Mürzgebiet« iz peresa J. Kelemine. Fr. Kovačič se spominja tisočletnice sv. Vaclava in poroča o Burianovi knjigi »Po stopach češství a české knihy v starším slovínskem písemnictví«. Obsežno je poročilo o delovanju agilnega in zaslužnega »Zgodovinskega društva« v Mariboru.

Razstavo ruske umetnosti tudi v Ljubljano!

Ljubljana, 20. februarja.

Po dosedanjih načrtih se bo dne 3. marca otvorila v Beogradu dolgo in skrbno pripravljena razstava ruskih likovnih umetnikov. Z vseh koncev sveta, kjer bivajo v emigraciji mnogi številni mojstri ruskega slikarstva, prihajajo v Beograd izbrane slike; umetnostne razstave v takem obsegu in ob toliki udeležbi uglednih imen še ni bilo že desetletja v neruski Evropi, pri nas pa sploh še nikdar. Imena Rjepin, Grigorjev, Benua, Rylitin i. dr. so že sama jamstvo, da bo razstava res reprezentativna.

Sodeč po dosedanjih časniških vesteh ni v načrtu, da bi se bila ta razstava prenesla tudi v Zagreb in v Ljubljano. Zato bi bilo želeti, da bi naši umetniški krogi stopili v stik s prireditelji in omogočili razstavo tudi v slovenskem kulturnem središču — v Ljubljani.

Marsikdo bo ugovarjal v dvojnem oziru: Predvsem ne kaže celotnega ruskega slikarstva, ker je zastopana samo emigracija. Drugič: je morda premalo sodobna, ker se umetniki priznavajo k starejšim smerem. Prvi ugovor velja, vendar to dejstvo ne more zmanjšati drugega, da je namreč tudi taka razstava zanima i za naše širše, umetnost ljubeče občinstvo i za naše stvarjajoče umetnike. Drugi ugovor ne drži popolnoma, ker so med emigranti poleg svetovnoznanih starejših umetnikov tudi izbrani zastopniki mlajšega rodu, ki ustvarja v sodobnem duhu. Ruska likovna umetnost ni nič manj zanimiva nego rusko slovstvo in glasba. Zato pomeni razstava v takem obsegu dogodek.

Drugo vprašanje je, ali so dani za razstavo v Ljubljani materialni pogoji. To vprašanje bi bilo treba razčistiti s prireditelji. Kadar so slike tolikega pomena že v naši državi, menimo, da bi bili prireditelji in ruski umetniki sami živo zainteresirani na tem, da so deležni razstave čim širši krogi.

»Gospodja Zagonetka«. Stojan Živodinović, ki je izdal svoj prvi roman l. 1924. pri »Srpski književni Zadrugi« z naslovom »Gospodja poslednjega dahac je objavil drug roman »Gospodja Zagonetka«. Dogaja se v prvih dneh premirja po svetovni vojni v Toulonu med srbskimi begunci.

Britanija in Britanci. Zagrebška »Nova Evropa« je pravkar izdala obsežen zvezek, ki je ob priliki ustanovitve Društva prijateljev Velike Britanije v Jugoslaviji posvečen Veliki Britaniji in Britancem. (Ob tej priliki bi kazalo Slovence opozoriti, da se navadijo imenovati Anglijo kot državo tako, kakor jo imenuje »Nova Evropa« in da nje prebivalstva ne označujejo z Angleži, ki so samo eden izmed narodov. Saj bi bilo napak, če bi n. pr. Jugoslovene imenovali Srbe). Po uvodniku iz peresa urednika dr. M. Ćurčina, dolgoletnega delavca na utrditvi jugoslov.-britanskih stikov, se vrsti celi niz zanimivih razprav in člankov. Tako je A. Benko-Grado prispeval esej »Britanska Zajednica Naroda«, I. Andrassy je predstavil Angleže kot tipičen politični narod, Vl. Krković piše o Britanski imperiji kot političnem in ekonomskem sistemu, D. Galton o Fabijanskem društvu, iz katerega je izšla Labour Party, G. Glasgow o Macdonaldu, Z. Vekarić o Carpenteru (s prevodom njegove pesmi), lektorica angleškega jezika na ljubljanskem vseučilišču ga. Fanny Copeland nas prikupno uvaja v novejšo angleško umetnost, medtem ko M. Ćurčin pripoveduje o naših prijateljih v Veliki Britaniji, dr. Belin pa o britansko-jugoslov. gospodarskih zvezah. Številka je opremljena s portretom R. W. Setona Watsona.

»Tamo daleko . . .« V beograjskem gledališču je bila pred dnevi premijera te drame v treh dejanjih, ki je posneta iz življenja pod okupacijo. Dramo je spisala ga. Milica Jakovljević (psevdonim Mir - Jam). O novem odrskem delu sodi naš beograjski kulturni dopisnik S. P. med drugim to-le: Drama je prišla na oder iz vseh drugih, samo ne iz gledališko - umetniških razlogov. Književno in umetniško je premalo dozorela, v dramatskem in gledališkem oziru je izdelana nevešče in naivno, dejanje je obremenjeno z raznimi drobnimi poedinostmi in ne kaže ne velikih linij niti močnih misli. Danes, ko je minilo več ko deset let po koncu vojne, bi se smeli nadejati, da bo reakcija na vojno globlja in inteligentnejša in da se ne bo zadovoljila s presplošnim klišejem, da je sovražnik tudi kot posameznik izključno le hudoben človek in pa s samim tarnanjem, ki ga le kdaj po kdaj prekinjajo komični trenutki. Po Barbusseu in Remarqueu je delo ge. Mir - Jam preveč blago, dialog preveč po žensko malenkosten, a karakterji so ponekod smešni baš tam, kjer ne bi smeli biti . . . Drama je v glavnem izpolnjena z orisom življenja neke družine (ženskih članov, ker so vsi moški na fronti). Okoli nje se suče še nekaj drugih žena, pa še kakšen invalid in dva zelenca, ki sta ženskam kaj malo simpatična. Stik s sovražnim okupatorjem vzdržujeta madžarski nadporočnik in njegov sluga — Slovak. Baš ta stik, ki bi lahko dal povod za najbolj dramatske ali tragične konflikte v delu, je dobil čisto vsakdanjo in celo neumestno - komično podobo. Kar se tiče sluge Slovaka, menim, da Slovaki niso z ničemer zaslužili, da bi jih jugoslovenska drama tako smešila. Seveda, občinstvo je imelo v prizorih s slugo svojo zabavo, kakor da bi dajali kos »Dobrega vojaka Švejka«. Konec drame je prisiljen in teatraličen. Preveč je preračunjen za galerijo ter nas močno spominja osladnih sentimentalnih limonad nedavne nemške ženske književnosti . . .« Drama pa je bila dobro uprizorjena in je zaradi svoje cenene, banalne komike dosegla pri občinstvu nekaj uspeha. Toda ali naj bo ta komika nadomestilo za obljubljeno dramo trpljenja srbskega ljudstva pod okupacijo? »Ga. Mir - Jam,« sklepa naš poročevalec, »se je oprijela pretežkega dela; kaj čudo torej, če vzlic vsemu plemenitemu trudu in navdušenju ni uspela.«

Zanimiva knjiga. V založbi pariške Nouvelle Revue Française je izšla nova knjiga »La Terreur fasciste«. Njen pisec je Gaetano Salvemini. Izdajatelj jo označuje kot pendant knjigi Panaita Istratija o sovjetski Rusiji.

Vse v »Kulturnem pregledu« navedene knjige in časopisi se naročajo pri »Tiskovni zadrugi« v Ljubljani.

Književno življenje v Beogradu

Beograd, 15. februarja 1930.

Kakor povsod drugod, tudi tukaj za prijatelja knjige ni nič lepšega kot kreniti kđaj pa kđaj po ulicah in se zaustaviti pred izložbami raznih knjigarn. Zlasti sedaj, v teh divnih predspomladanskih dneh, ki so polni solnca in sveže vonjavega zraka. Gorkij je nekoč napisal, da se more človek v velikem mestu duševno razvijati že samo s tem, da razgleduje knjigarniške izložbe in napise knjig v njih. Imel je prav v toliko, da ti naslovi često vzbudijo v pismenem človeku radovednost za vsebino knjige. Človek v velikem mestu si bo lažje pridobil navado, da si nabavlja knjige, kakor pa človek, ki vse svoje življenje nima priložnosti, da bi šel mimo knjigarniških izložb.

V enostavni in okusni izložbi knjigarne S. B. Cvijanovića mi je pogled obtičal na majhni in tenki zeleni knjižici z naslovom »Vodnik v življenju«. Brez dvoma je naslov mikaven za vsakogar, ki se bavi s lastnimi življenskimi vprašanji in s temi vprašanji svojih otrok ali svojih bližnjih. Seveda sem si nabavil knjižico. Ni mi bilo žal. V nji se v obliki lahkega dialoga med »mlajšim« in »starejšim« obravnavajo zakon razvoja, cilj razvoja in drugo. Vzeti so primeri iz življenja, ki so vsakomur dostopni; ko človek prečita knjigo, bo zadovoljen za svojo osebo in je bo mirne duše ponudil mlajšim. Tem bolj, ker se v njej govori o stvareh duševnega življenja, o dobri volji itd. Knjižico je spisal profesor leipziškega vseučilišča Paul Bart, a prevel g. Milan Sević. Cena bore 5.— Din (31 strani).

Čeprav se med občinstvom opaža večje povpraševanje po knjigah kakor poprej, so vendar glavne knjigarne še nekam rezervirane; tudi g. Cvijanović je v zadnjem času izdal sorazmerno malo knjig. Zanimiva bo knjiga, ki jo napoveduje v svoji založbi in ki bo izšla te dni z naslovom »O Aziji (Skozi Kitajsko). Delo je spisal dr. Milutin Velimirović, zdravnik, ki je dolgo časa bival v Aziji, na Kitajskem in v Tibetu ter si je pridobil mnogo izkušenj in znanja o prirodi, o značajih in ljudeh na daljnem Vzhodu.

Drugače ti pogled v raznih knjigarniških izložbah blodi mimo mikavnih naslovov »Karneval angeljev« (knjiga verzov enega najmlajših, talentiranih pesnikov, g. Desimira Blagojevića), preko knjige pripovedk urednika »Politike« Vlastimira S. Petkovića pod naslovom »One« Zaustavlja se na naslovu »Drobnjaci, pleme v Črni Gori«, delu Andreja Luburića. Malo iznenadi naslov »Anatomija«, spis Oskarja Davičo-a, mladega Beogračana. Iznenadi tem bolj, ker se človek kasneje prepriča, da to sploh ni nikaka anatomija, temveč beletristično delo nadarjenega, ki je tiskal svojo knjigo vsega skupaj v šestdesetih izvodih. Sigurno je zanimiva tudi knjiga, ki jo opaziš v izložbah: »Ogenj v navadah in življenju srbskega naroda«, spisal vseuč. prof. Sime Trojanović. To je eno izmed rednih izdaj v akademskem »Srbskem etnografskem zborniku«. Vse to so knjige, ki so izšle v zadnjem času; človek bi jih hotel vse vprek kupiti, toda za nje je treba denarja, a izložb je še dosti.

Greš dalje in opaziš knjigo »Tri največje jugoslovenske vrednosti«, spis Branka Lazarevića, našega poslanika v Varšavi in znanega kritika. Knjiga vsebuje študije »O narodni pesmi«, »O Gorskem Vencu« in o »Ivanu Meštroviću«. Pisatelj tu na svoj znani in originalni način obravnava ta vprašanja in osebe. Pisateljeva inteligenca in učenost dominirata nad predmetom. Delo je bilo že preje prevedeno na češki jezik, preložil ga je pokojni František Černy l. 1907. Čujemo, da se prevaja tudi na poljski. Po Lazarevićevih znanih »Impresijah iz književnosti«, »Gledališkega življenja«, »Prolegomenov za teorijo estetike«, po člankih in razpravah »Za Ujedinjenje«, po »Jugoslovenskih dokumentih« in po mnogobrojnih člankih, ki so raztreseni po naših revijah in še niso objavljeni v posebni knjigi (n. pr. globoka razprava o Beethovenu), je njegova knjiga o največjih jugoslovenskih vrednotah lep donesek k dosedanjemu precej obsežnemu delu g. Lazarevića. Knjiga je izšla v založbi g. Geza Kohna.

V knjigarni g. Kohna takoj vzbudi zanimanje obsežna knjiga v belem ovitku *»Ljubav u Toskani«*. Spisal jo je Miloš Crnjanski; še predno je bila objavljena, je dvignila mnogo prahu po časopisih. Crnianski je bil to knjigo potopisov izročil Srpski Književni Zadrugi, ki jo je zavrnila po predlogu in kritiki Marka Carja. Marko Car je našel neke pogreške v poedinih potopisih, deloma zgodovinskega, deloma estetičnega značaja. Crnjanski, naš priznani književnik, je na to odvrnil, da je kritika nepravična in da napak, ki jih je našel Car, sploh ni. Z odgovori in protiodgovori se je stvar vlekla, dokler ni zaspala, kajti tudi polemike imajo, kakor vse, kar je človeško, to dobro stran, da se prej ali slej vendarle končajo. Potopisi Crnjanskega, ki so zbrani v tej knjigi so v resnici spisani s prevdarkom in z okusom, s poznavanjem stvari, s poglabljanjem v prošlost in sedanjost in s sposobnostjo, da se pisatelj uživlja v ljudi in stvari in da svoje občutke vešče izraža. Razen tega so vse reči in razmere, o katerih piše Crnjanski, zanimive in tudi zanimivo opisane. Mesta, ki jih je obiskal, so nekaterim znana, drugim neznana, a tudi onim, ki so jim znana, ume pisatelj povedati kako neznano reč o njih in iz njih. Pisatelju, ki je spisal poetično komedijo »Maska« (1918), »Liriko Itake« (pesmi, Beograd 1919), »Povesti o moškem« (Beograd 1920), roman »Dnevnik o Carnojeviću« (Beograd 1921), »Antologijo kitajske lirike« (Beograd 1924), »Naše plaže na Jadranu« (1927), »Pesmi iz stare Japonske« (1928), roman »Selitve« (Beograd 1929), se ni treba sramovati niti desete knjige, marveč lahko s polnim duševnim zadovoljstvom preide kmalu k svoji enajsti knjigi. Napisanih stvari ima že zadosti, kakor smo že nedavno omenili v našem listu.

Ko pregledueš knjige v knjigarni g. Geze Kohna (v razgovoru z njim), izveš polagoma tudi to, kaj vse še pripravlja občinstvu. Predvsem bo začel objavljati list za propagando naše knjige z naslovom »Nova Zora«. Izhajal bo osemkrat na leto v obliki revije. — Tu bodo znani pisatelji objavljali svoje nazore in mnenja o knjigah, ki jih izdaja g. Geza Kohn. Vsakdo, ki se zanima, naj javi njegovi knjigarni svoj naslov in bo dobival list zastonj.

Kmalu bo izšla knjiga povesti Gligorija Božovića z naslovom »Nezasužnjeni sužnji«. Božović je že toliko znan publiki, da ni treba še posebej omenjati, da njegove povesti tudi v tej knjigi opisujejo južno Srbijo in Makedonijo in da slikajo vse divje romantično okolje naših klasičnih krajev, v njem pa blage narave ljudi, ki so odrasli daleč od središča današnje civilizacije, a so po svoji duši vendarle kulturna bitja. Pred nas bo stopila galerija ljudi, ožganih od solnca in vetra in ojeklenelih v borbi s prirodo in zvermi. Zlasti so zanimivi klasični tipi žen iz teh krajev.

Geza Kohn bo v kratkem objavil tudi nove pesmi Bože Kovačića, mladega pesnika, ki je že vstopil v naše prve pesniške vrste. V isti založbi se tiska knjiga Ante Petrovića z naslovom »Iz primorske književnosti«. Ta knjigarna bo izdala tudi dve zanimivi antologiji za šolske potrebe in sicer antologijo, ki jo je sestavila Katarina Bogdanović iz del Sime Matavulja in antologijo pesmi Vojislava Ilića, ki jo je sestavil prof. Karalić.